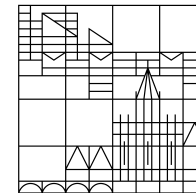

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Universität
Konstanz

Ursachen vorzeitiger Vertragslösungen im dualen System in Deutschland / Причини дострокового розірвання договорів у дуальній системі в Німеччині

Stefanie Findeisen/ Штефані Фіндайзен

Tenure-Track-Professur für Wirtschaftspädagogik, Universität Konstanz

Професор кафедри економічної та бізнес-освіти, Університет Констанц

07.07.2023

The project number is 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-CBHE-SP.

This project has been funded with support from the European Commission.

The European Commission's support for the production of the content of the communication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Ausgangslage/ Початковий стан

- 26,7 % Vertragslösungen in Deutschland (BIBB, 2023) / 26,7 % розірвань контрактів у Німеччині

Individuelle Perspektive/ Індивідуальна перспектива

- Vorteile von Personen mit abgeschlossener Berufsausbildung im Vergleich zu ungelernten oder geringqualifizierten Personen/ Переваги осіб з повною професійною освітою порівняно з некваліфікованими або низькокваліфікованими особами
 - Bessere Beschäftigungschancen/ Кращі можливості працевлаштування
 - wirtschaftliche Vorteile (z.B. höhere Löhne)/ Економічні переваги (н-д, вища заробітна плата)
 - Gesundheitszustand (CEDEFOP, 2013; Hoesckel, 2008)/ Стан здоров'я
- Langfristige Auswirkungen von Vertragslösungen auf Selbstwertgefühl, psychische Gesundheit und Lebenszufriedenheit (Schmid, 2010; Michaelis & Findeisen, under review) / Довгостроковий вплив розірвання контракту на самооцінку, психічне здоров'я та задоволеність життям

Ausgangslage/ Початковий стан

- 26,7 % Vertragslösungen in Deutschland (BIBB, 2023)/ 26,7 % розірвань контрактів у Німеччині

Betriebliche / gesellschaftliche Perspektive/ Операційна/соціальна перспектива

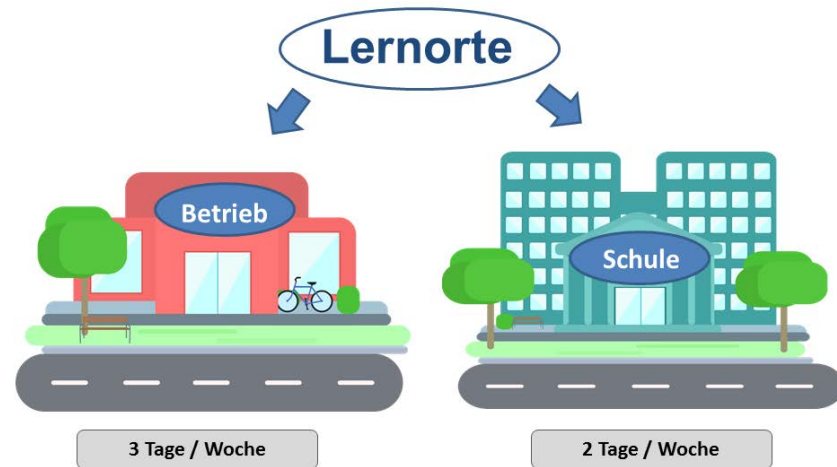
- Insbesondere jene Berufe betroffen, die ohnehin unter Besetzungsschwierigkeiten leiden/
Особливо постраждали ті професії, які вже страждають від труднощів із заповненням вакансій
- Allgemein: Passungsprobleme am Ausbildungsmarkt/ *Загалом: проблеми адаптації на ринку праці*
 1. Zu viele junge Menschen bleiben ohne Ausbildungsvertrag/ *Занадто багато молодих людей залишаються без контракту на навчання*
 2. Viele Ausbildungsstellen bleiben unbesetzt/ *Багато навчальних місць залишаються незаповненими*
- 17 % der jungen Erwachsenen in Deutschland ohne Berufsabschluss (= 2,6 Mio.)/ 17% *молоді в Німеччині не мають професійної кваліфікації (= 2,6 мільйона)*

Agenda/ Порядок денний

- (1) Rahmenbedingungen der dualen Ausbildung in Deutschland/ *Загальні умови дуального навчання в Німеччині*
- (2) Vertragslösungen in Deutschland: Zahlen, Daten, Fakten / *Розірвання контрактів у Німеччині: цифри, дані, факти*
- (3) Ursachen vorzeitiger Vertragslösungen: Input-, Prozess- und Outputfaktoren der dualen Berufsausbildung/ *Причини дострокового розірвання контрактів: Вхідні, процесні та вихідні фактори дуальної професійної освіти та навчання*
- (4) Differenzierte Betrachtung von Vertragslösungstypen/ *Диференційований розгляд типів розірвання контрактів*

Rahmenbedingungen der dualen Berufsausbildung in Deutschland/ Рамкові умови дуальної професійної освіти в Німеччині

- Duale Berufsausbildung/ Дуальна професійна освіта = Auszubildende lernen an zwei Lernorten/ Навчання учнів на двох навчальних місцях

- Ausbildungsverhältnis wird begründet durch einen **Ausbildungsvertrag** mit einem Ausbildungsbetrieb/ Відносини щодо навчання встановлюються **договором про учнівство** з навчальним підприємством
- Ausbildungsvertrag kann in der **Probezeit** (i.d.R. 4 Monate) von Betrieb oder Auszubildenden sofort gekündigt werden/ Договір про учнівство може бути негайно розірваний підприємством або учнем протягом **випробувального терміну** (зазвичай 4 місяці)
- Danach: Kündigung aus triftigen Gründen/ Після цього: розірвання з обґрунтованими причинами

(Bilder: Pixabay)

Begriffsbestimmung: Abbruch vs. Vertragslösung/ *Визначення термінів: Припинення навчання vs розірвання договору*

(BIBB, o.J.)

- Nicht jede Vertragslösung ist ein Ausbildungsabbruch!/*Не кожне розірвання договору є припиненням навчання!*
- Vertragslösung = „vor Ablauf der im Berufsausbildungsvertrag genannten Ausbildungszeit gelöste Ausbildungsverträge“

Розірвання договору = «розірвання договору про професійну освіту до закінчення зазначеного в ньому терміну»

- Vertragslösungen bedeuten nicht unbedingt einen endgültigen Abbruch der Berufsausbildung, sondern beinhalten auch Betriebs- oder Berufswechsel/*Розірвання договору не обов'язково означає остаточне переривання професійної освіти, а може також включати зміну підприємства або професії*

Vertragslösungsquoten nach Zeitpunkt (2021)

/ Відсоток розірвання договорів за часом (2021)

(BIBB, 2023)

Zeitpunkt/ Час	Anteil/ Частка
innerhalb der Probezeit (max. 4 Monate) <i>/ протягом випробувального терміну (макс. 4 місяці)</i>	36,0 %
nach der Probezeit, innerhalb der ersten 12 Monate / <i>після випробувального терміну, протягом перших 12 місяців</i>	29,5 %
nach 13-24 Monaten / <i>після 13-24 місяців</i>	23,8 %
nach 25-36 Monaten / <i>після 25-36 місяців</i>	8,8 %
nach mehr als 36 Monaten / <i>після більше ніж 36 місяців</i>	2,0 %

Vertragslösungsquoten nach Initiatoren /

Відсоток розірвання контрактів за ініціаторами

(Findeisen & Michaelis, in prep.)

- 17,9 % der Vertragslösungen gehen auf betriebliche Kündigungen zurück /
17,9% розірвання договорів припадає на розірвання з боку роботодавця
- Diese erfolgen meist in den ersten 6 Monaten /
Зазвичай це відбувається протягом перших 6 місяців.

Vertragslösungsquoten nach Ausbildungsberuf in % (2021) / Відсоток розірвання договорів за професією навчання в % (2021)

(BIBB, 2023)

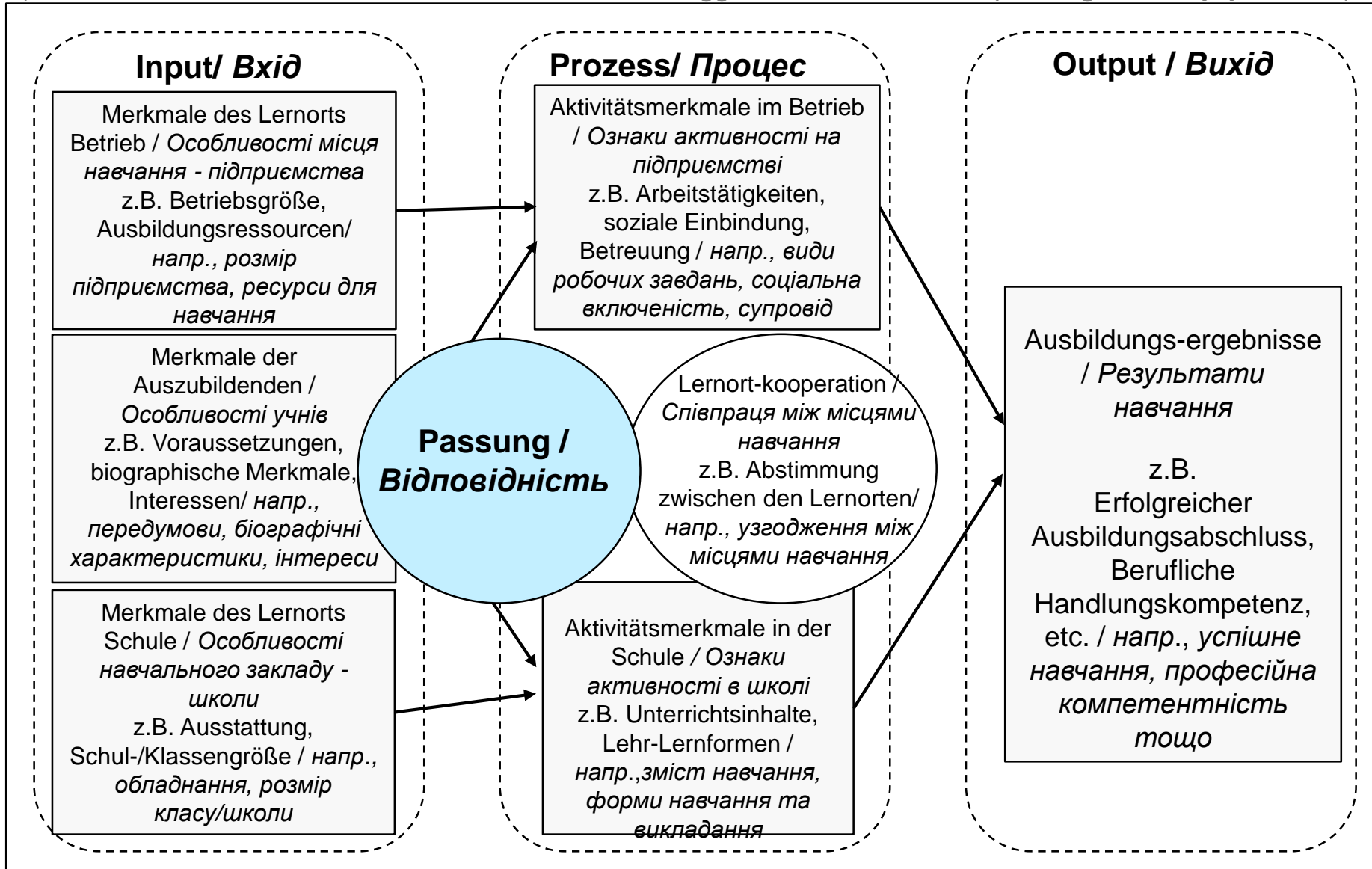
Ausbildungsberufe mit den <u>höchsten</u> Lösungsquoten (Auswahl) / Професії з найвищими показниками розірвання договорів (вибірково):	Lösungsquote (in %) / Відсоток
Fachkraft für Systemgastronomie / Фахівець з системної гастрономії	50,8
Gebäudereiniger*in / Прибиральник будівель	49,7
Koch/Köchin / Кухар	46,6
Friseur*in / Перукар	45,3
Fachkraft für Möbel-, Küchen- und Umzugsservice / Фахівець з меблів, кухні та послуг з переїзду	45,0
Berufskraftfahrer*in / Професійний водій	44,8
Restaurantfachkraft / Фахівець з обслуговування в ресторані	44,4

Agenda/ Порядок денний

- (1) Rahmenbedingungen der dualen Ausbildung in Deutschland/ *Загальні умови дуального навчання в Німеччині*
- (2) Vertragslösungen in Deutschland: Zahlen, Daten, Fakten / *Розірвання контрактів у Німеччині: цифри, дані, факти*
- (3) Ursachen vorzeitiger Vertragslösungen: Input-, Prozess- und Outputfaktoren der dualen Berufsausbildung / *Причини дострокового розірвання контрактів: Вхідні, процесні та вихідні фактори дуальної професійної освіти та навчання***
- (4) Differenzierte Betrachtung von Vertragslösungstypen / *Диференційований розгляд типів розірвання контрактів*

Ausbildung im Input-Prozess-Output-Modell / Учні́тво в моделі "Вхід-Процес-Вихід"

(Klotz et al. 2017; basierend auf dem 3-P Modell von Biggs 1996 sowie auf Adaptierungen von Tynjälä 2013)

Merkmale der Auszubildenden / Особливості учнів

Input / Вхід

Merkmale des Lernorts Betrieb /
*Особливості місця навчання –
підприємства*

z.B. Betriebsgröße,
Ausbildungsressourcen / *напр., розмір
підприємства, ресурси для навчання*

Merkmale der Auszubildenden /
Особливості учнів

z.B. Voraussetzungen, biographische
Merkmale, Interessen / *напр.,
передумови, біографічні
характеристики, інтереси*

Merkmale des Lernorts Schule /
*Особливості місці навчання –
школи*

z.B. Ausstattung,
Schul-/Klassengröße / *напр.,
обладнання, розмір класу/школи*

Eingangsvoraussetzungen / Вхідні вимоги

- Höhere Wahrscheinlichkeit einer
Vertragslösung für Jugendliche **ohne
Schulabschluss oder mit Hauptschulabschluss**
(Michaelis & Findeisen, 2022) / **Вища ймовірність
розірвання договору для молодих людей без
атестата або зі шкільним атестатом про
нижчу базову загальну середню освіту**

Merkmale der Auszubildenden / Особливості учнів

Input / Вхід

Merkmale des Lernorts Betrieb /
*Особливості місця навчання –
підприємства*

z.B. Betriebsgröße,
Ausbildungsressourcen / *напр., розмір
підприємства, ресурси для навчання*

Merkmale der Auszubildenden/
Особливості учнів

z.B. Voraussetzungen, biographische
Merkmale, Interessen / *напр.,
передумови, біографічні
характеристики, інтереси*

Merkmale des Lernorts Schule /
*Особливості місці навчання –
школи*

z.B. Ausstattung,
Schul-/Klassengröße / *напр.,
оснащення, розмір класу/школи*

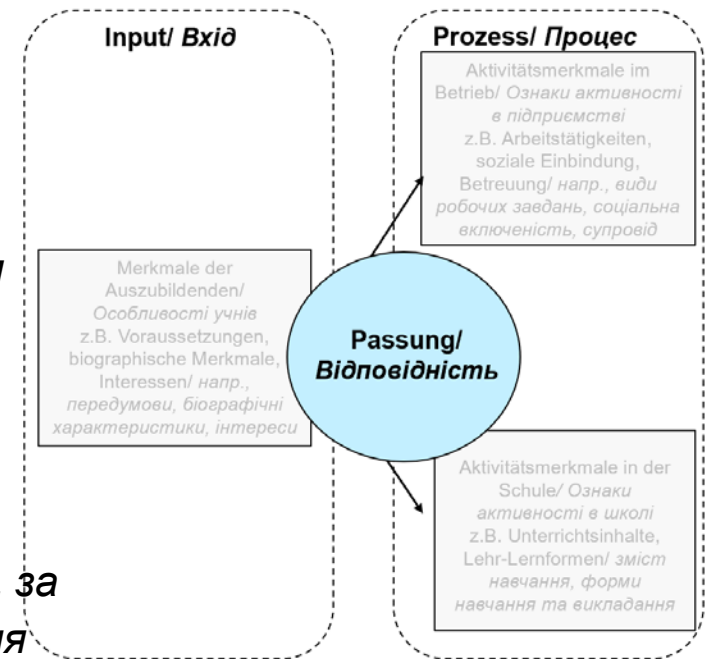
Eingangsvoraussetzungen / Вхідні вимоги

- Bei Abbrechenden: vermehrt diskontinuierliche
Bildungsverläufe vor der Ausbildung (Klasse
wiederholt) / *Серед тих, хто припинив
навчання, більше переривчастих освітніх
траєкторій до початку навчання
(повторення класу)*
- Geringere Basiskompetenzen (Mathematik,
Lesen) und geringeres Fachwissen bei
Abbrechenden im Vergleich zu Nicht-
Abbrechenden / *Нижчі базові навички
(математика, читання) та менше фахових
знань у тих, хто припинив навчання,
порівняно з тими, хто не припинив.*

Bedeutung der Passung / Значення відповідності

Passung Person-Beruf / Відповідність особистості і професії

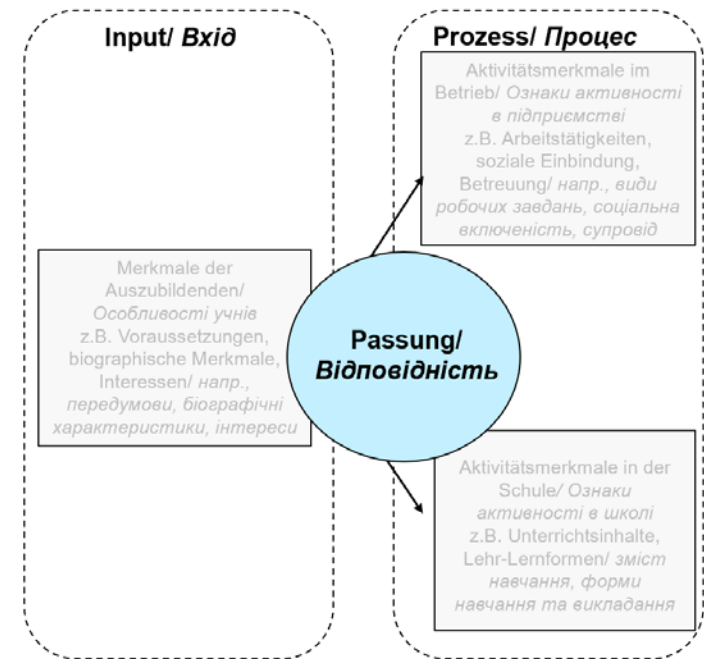
- Passung zwischen Person und Beruf erklärt vorzeitige Vertragslösungen / *Відповідність між особистістю і обраною професією пояснює передчасне розірвання договорів* (Findeisen et al., 2022)
- Je größer die Diskrepanz zwischen Wunschberuf und Ausbildungsberuf, desto höher die Vertragslösungswahrscheinlichkeit / *Чим більша розбіжність між бажаною професією та професією, за якою навчаються, тим вища ймовірність розірвання договору* (Beckmann et al., 2023)

Bedeutung der Passung / Значення відповідності

Geschlechts(un)typische Berufe / Гендерно (не)типові професії (Beckmann, 2023)

- höhere Abbruchwahrscheinlichkeit für männliche Auszubildende in weiblich dominierten Berufen / *Вища ймовірність припинення навчання серед учнів чоловічої статті у жіноче-домінуючих професіях*
- Höhere Abbruchwahrscheinlichkeit für weibliche Auszubildende in männlich dominierten Berufen/ *Вища ймовірність припинення навчання серед учнів, жіночої статті у чоловіче-домінуючих професіях*

Theoretische Erklärung / Теоретичне пояснення

Bedeutung des Work-Adjustment-Prozesses / Значення процесу адаптації до роботи (Dawis & Lofquist, 1984)

- Beim Eintritt in eine Ausbildung, durchlaufen Individuen Work-Adjustment-Prozesse / *Вступаючи на навчання, учні проходять процес адаптації до роботи*
- Hier versuchen Individuen Kongruenz herzustellen und aufrechtzuerhalten zwischen sich selbst und ihrem Arbeitsumfeld / *Тут особи намагаються забезпечити і зберегти відповідність між собою та своїм робочим середовищем*

Theoretische Erklärung / Теоретичне пояснення

Bedeutung des Work-Adjustment-Prozesses / Значення процесу адаптації до роботи (Dawis & Lofquist, 1984)

- Die Zufriedenheit eines Individuums hängt davon ab, inwiefern die neue Arbeitsumgebung die eigenen Bedürfnisse erfüllt / *Задоволення людини залежить від того, наскільки нове робоче середовище задовольняє її потреби.*
- Fehlende Passung hat negative Effekte auf die Arbeitsleistung und die Zufriedenheit und erhöht die Kündigungs-/Vertragslösungsabsicht / *Непридатність має негативний вплив на робочу продуктивність та задоволення і збільшує намір звільнення або розриву контракту*

Bedeutung der Ausbildungsqualität / Значення якості навчання

Prozess / Процес

Aktivitätsmerkmale im Betrieb / *Ознаки активності в підприємстві*
z.B. Arbeitstätigkeiten, soziale Einbindung, Betreuung / *напр., види робочих завдань, соціальна включеність, супровід*

Lernort-kooperation / *Співпраця між місцями навчання*
z.B. Abstimmung zwischen den Lernorten / *узгодження між місцями навчання*

Aktivitätsmerkmale in der Schule / *Ознаки активності в школі*
z.B. Unterrichtsinhalte, Lehr-Lernformen / *зміст навчання, форми навчання та викладання*

Betriebliche Merkmale / Виробничі ознаки

- Hohe Bedeutung der sozialen Integration im Ausbildungsbetrieb / *Високе значення соціальної інтеграції на навчальному підприємстві* (Findeisen et al., 2022)
- Bedeutung der Arbeitsaufgaben / *Значення робочих завдань*
 - Handlungsspielraum / *Простір для дій*
 - Komplexität / *Складність* (Krötz & Deutscher, 2022)
- Überforderung / *Надмірне навантаження* (Krötz & Deutscher, 2022)

Zwischenfazit / Проміжний висновок

- Bedeutung der Eingangsvoraussetzungen / *Значення вхідних вимог* → *Unterstützungsmaßnahmen für junge Erwachsene mit ungünstigeren Startbedingungen? / Заходи підтримки для молодих людей з несприятливими стартовими умовами?*
- Hohe Bedeutung der Passung / *Велике значення відповідності* → *Berufswahlprozess entscheidend! / Процес вибору професії - вирішальний!*
- Bedeutung der Ausbildungsbedingungen im Betrieb / *Значення умов навчання в підприємстві* → *Gestaltungsspielraum der Betriebe! / Простір для дії підприємств!*

Zwischenfazit / Проміжний висновок

Aber / Але:

- Qualitätsmerkmale des Lernorts Berufsschule bisher nicht hinreichend untersucht / *Якісні характеристики ПТНЗ як місця навчання ще недостатньо досліджені*
- Erst wenige Studien, die verschiedene Formen vorzeitiger Vertragslösungen differenzieren / *Існує лише кілька досліджень, які розрізняють різні форми дострокового розірвання контракту*

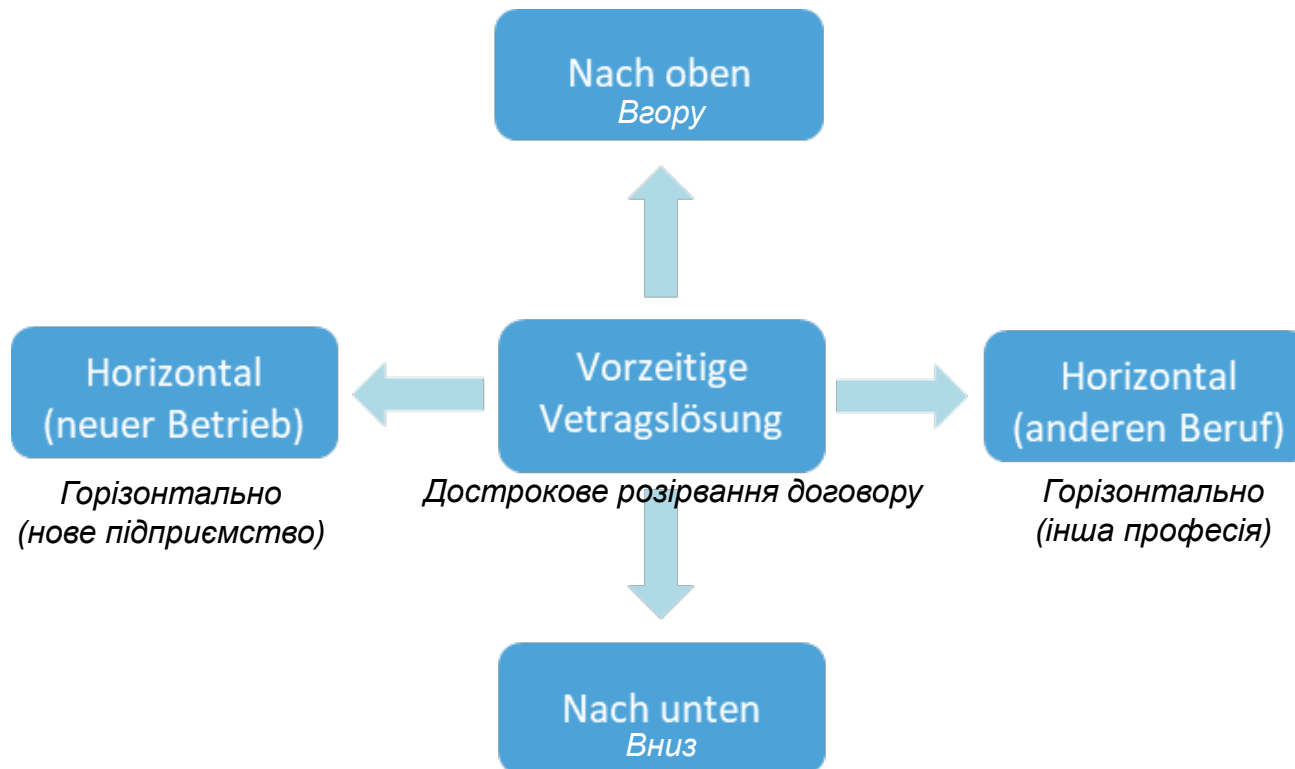
Agenda / Порядок денний

- (1) Rahmenbedingungen der dualen Ausbildung in Deutschland / *Загальні умови дуального навчання в Німеччині*
- (2) Vertragslösungen in Deutschland: Zahlen, Daten, Fakten / *Розірвання контрактів у Німеччині: цифри, дані, факти*
- (3) Ursachen vorzeitiger Vertragslösungen: Input-, Prozess- und Outputfaktoren der dualen Berufsausbildung / *Причини дострокового розірвання контрактів: Вхідні, процесні та вихідні фактори дуальної професійної освіти та навчання*
- (4) Differenzierte Betrachtung von Vertragslösungstypen /**
Диференційований розгляд типів розірвання контрактів

Typen vorzeitiger Vertragslösungen / Види дострокового розірвання договору

(Krötz & Deutscher, 2022)

(Beschreibung weiterführender Qualifizierungswege außerhalb des dualen Systems /
Проходження додаткових кваліфікаційних шляхів поза дуальною системою)

(ersatzloser Ausstieg aus der beruflichen Qualifizierung /
відмова від професійної кваліфікації без заміщення)

„Abbruch“ / «Припинення»

Verteilung der Vertragslösungstypen / Розподіл типів розірвання договору

(Findeisen & Michaelis, in prep.)

Vertragslösungstyp / Тип розірвання договору	Anteil an Vertragslösungen / Частка розірваних договорів
„Horizontal“ / Горизонтально Berufswechsel / Зміна професії	36,7 %
„Horizontal“ / Горизонтально Betriebswechsel / Зміна підприємства	15,5 %
„Nach oben“ / Вгору Weitere allgemeine Schulbildung / Додаткова загальна освіта	8,7 %
„Nach oben“ / Вгору Hochschulbildung / Вища освіта	6,2 %
„Nach unten“ / Вниз Arbeitslosigkeit/ Beschäftigung / Безробіття / зайнятість	23,0 %
„Nach unten“ / Вниз Übergangssystem / Перехідна система	9,8 %
	= 100 %

Gründe für verschiedene Vertragslösungstypen / Причини різних типів розірвання договору

(Findeisen & Michaelis, in prep.)

- Horizontale Wechsel passieren häufig dann, wenn die Auszubildenden bereits eine neue Ausbildungsstelle in Aussicht haben / *Горизонтальні зміни часто відбуваються тоді, коли учні вже мають нову пропозицію про нове місце навчання*
- Konflikte im Betrieb erhöhen die Wahrscheinlichkeit für Betriebswechsel / *Конфлікти на підприємстві підвищують ймовірність зміни місця навчання*
- Abbrüche nach unten insbesondere bei / *Розриви вниз особливо часті у таких випадках:*
 - geringer schulischer Vorbildung der Auszubildenden (kein Schulabschluss oder Hauptschulabschluss) / *недостатня освіта учнів (відсутність шкільного атестату або атестату про нижчу базову загальну середню освіту)*
 - geringer Vorbildung der Eltern / *недостатня освіта батьків*
 - persönlichen Gründen (z.B. Krankheit, Schwangerschaft) / *особисті причини (наприклад, хвороба, вагітність)*

Implikationen für die Berufsbildung / *Наслідки для професійної освіти*

- Mehrheit der Vertragslösungen sind Umorientierungen (Revision von Entscheidungen) / *Більшість розірвання договорів є переорієнтацією (переглядом попередніх рішень)*
- Bedeutung des Berufswahlprozesses und der Ausbildungsbedingungen zur Vermeidung von Vertragslösungen / *Значення процесу вибору професії та умов навчання для уникнення розірвання договору*
- Aber: Vertragslösungen treffen insbesondere Jugendliche mit ungünstigen Eingangsvoraussetzungen und sind für diese Gruppe besonders problematisch / *Але: розірвання договору особливо впливає на молодих людей з невигідними стартовими умовами і для цієї групи є особливо проблематичним*
 - Erfolgsmodell „duale Berufsausbildung“? / *Успішна модель «дуальної професійної освіти»?*
 - Unterstützungsmaßnahmen für diese Zielgruppe? / *Заходи підтримки для цієї цільової групи?*

Matthäus-Effekt / Ефект Матвія

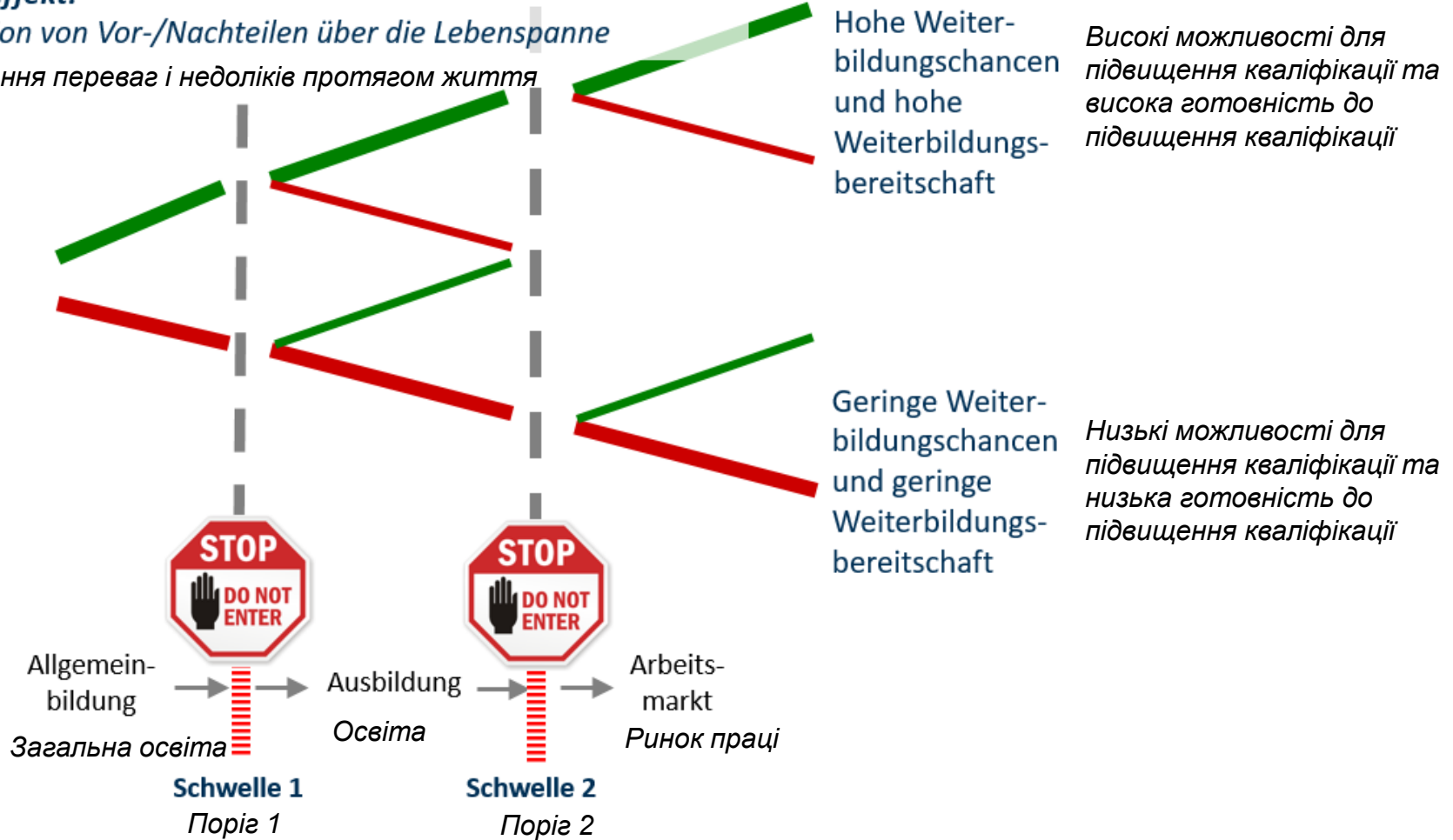
(Merton, 1968)

Ефект ножиць

Schereneffekt:

Kumulation von Vor-/Nachteilen über die Lebenspanne

Накопичення переваг і недоліків протягом життя

Literatur/ Література

- Beckmann, J. (2023). Why do they leave? Examining dropout behavior in gender-atypical vocational education and training in Germany, *Journal of Vocational Education & Training*, DOI: 10.1080/13636820.2023.2211546
- Beckmann, J., Wicht, A., & Siembab, M. (2023). Career Compromises and Dropout from Vocational Education and Training in Germany, *Social Forces*, 2023, soad063, <https://doi.org/10.1093/sf/soad063>
- BIBB (o.J.). Ausbildungsabbrüche und Vertragslösungen - Nicht jede Vertragslösung ist ein Ausbildungsabbruch!
<https://www.bibb.de/de/10887.php>
- Dawis, R. V., & Lofquist, L. H. (1984). *A psychological theory of work adjustment*. University of Minnesota Press.
- European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP) (2013). *Benefits of Vocational Education and Training in Europe for People, Organisations and Countries*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Feß, W. (1995). Schlüsselbegriffe im Kontext unserer praktischen Arbeit. In Bundesinstitut für Berufsbildung (Hrsg.), *Scheitern in Ausbildung und Beruf verhindern* (S. 24–37). Bielefeld: Bertelsmann Stiftung.
- Findeisen, S., Jüttler, A., Neuenschwander, M. & Schumann, S. (2022). Transition from school to work – Explaining persistence intention in vocational education and training in Switzerland. *Vocations and Learning*. <https://doi.org/10.1007/s12186-021-09282-4>
- Findeisen, S. & Michaelis, C. (in prep.) Trainees' self-reported reasons for different types of premature contract terminations in vocational education and training.
- Hoeckel, K. (2008). *Costs and benefits in vocational education and training*. Organisation for Economic Cooperation and Development.

Literatur

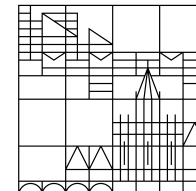
- Klotz, V.K., Rausch, A., Geigle, S., & Seifried, J. (2017). Ausbildungsqualität – Theoretische Modellierung und Analyse ausgewählter Befragungsinstrumente. In S. Matthäus, C. Aprea, D. Ifenthaler & J. Seifried (Hrsg.), Profil 5: Entwicklung, Evaluation und Qualitätsmanagement von beruflichem Lehren und Lernen (Digitale Festschrift für Hermann G. Ebner, S. 1–16). *bwp@ Berufs- und Wirtschaftspädagogik – online*, http://www.bwpat.de/profil5/klotz_etal_profil5.pdf
- Krötz, M., & Deutscher, V. (2022). Drop-out in dual VET: Why we should consider the drop-out direction when analysing drop-out. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 14(1), 1. <https://doi.org/10.1186/s40461-021-00127-x>
- Merton, R.K. (1968). The Matthew Effect in Science. *Science*, 159(3810), 56-63.
- Michaelis, C. & Findeisen, S. (2022). Influence of person-vocation fit on training satisfaction and premature contract termination in the early career stage. *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.834543>
- Michaelis, C. & Findeisen, S. (under review). Long-term effects of different VET-to-labor market transition patterns on subjective well-being.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Universität
Konstanz

**Herzlichen
Dank!**

Tenure-Track-Prof. Dr. Stefanie Findeisen

Stefanie Findeisen

*Професор кафедри економічної та бізнес-освіти
доктор Штефані Фіндайзен*

Tel.: +49 (0) 75 31/88 - 2605

stefanie.findeisen@uni-konstanz.de